

Istraživanje 9

Etika humanitarne akcije

Istraživanje 9

Etika humanitarne akcije

Istraživanje **Etika humanitarne akcije** podrazumeva razmatranje dilema sa kojima se najčešće susreću humanitarni radnici, koji se u svom delovanju pridržavaju sledećih principa:

- Neutralnost¹
- Nepristrasnost,
- Nezavisnost.

Tokom aktivnosti potrebno je da učenici razmatraju navedene principe kako bi bili u stanju da razumeju značenje ovih principa i način na koji se oni primenjuju u praksi. Radi boljeg razumevanja i primene u praksi učenici vežbaju na studijama slučajeva tako što se analiziraju stvarne dileme humanitarnih radnika.

Ciljevi:

- Upoznavanje sa principima kojima se humanitarna akcija rukovodi (kao što su: princip neutralnosti, princip nepristrasnosti i princip nezavisnosti),
- Razumevanje dilema sa kojima se humanitarni radnici suočavaju radeći svoj posao.

Materijal:

- Posećivanje zarobljenika
- Priča: „Svetlost u tami“
- Principi rada u humanitarnoj akciji
- Prilog: Situacije etičkih dilema

AKTIVNOSTI U NEKOLIKO KORAKA

Prvi korak: Voditelj, u velikom krugu, otvara temu kroz nekoliko pitanja i zapisuje odgovore učenika na tabli.

- a) Da li znate neke posebne kodekse ponašanja koji obavezuju ljude u vršenju svog posla?

Očekivani odgovori: (Na primer: Hipokratova zakletva koja sadrži spisak propisa i obaveza kojih lekari moraju da se pridržavaju, novinarski etički kodeks po kome novinari ne smeju da odaju imena ljudi koji su im dali informaciju, ukoliko je to po te ljude opasno ili oni to ne žele).

- b) Koji su, po vašem mišljenju, principi kojima humanitarni radnici moraju da se rukovode u vršenju svojih aktivnosti u korist žrtava oružanih sukoba?

Očekivani odgovori: (Neutralnost, nepristrasnost, nezavisnost)

- c) Zašto su neutralnost i nepristrasnost potrebni u humanitarnoj akciji?

Očekivani odgovori: (Zahvaljujući svojoj neutralnosti, humanitarni radnici mogu da se kreću kroz ratne zone i pomažu žrtvama sa obe strane sukoba. Time što su nepristrasni, mogu da pomažu žrtvama isključivo na osnovu njihovih potreba)

Drugi korak: Voditelj, u velikoj grupi, čita iz priloga „Principi rada u humanitarnoj akciji“, jednu po jednu situaciju i traži od učenika odgovore na sledeća pitanja:

¹ Neutralnost (nezauzimanje strana)

Da bi stekli i zadržali poverenje svih učesnika, humanitarni radnici ne staju ni na čiju stranu u neprijateljstvima ili sporovima.

Nepristrasnost (prioritet zasnovan na potrebama)

Humanitarni radnici ne vrše diskriminaciju na bazi nacionalne i rasne pripadnosti, verskih uverenja, društvene klase ili političkog uverenja. Rukovode se isključivo potrebama pojedinaca i dajući prioritet najhitnijim slučajevima.

Nezavisnost (odupiranje pritiscima)

Humanitarne organizacije se odupiru svim vrstama pritisaka ili uticaja sa strane, bilo da oni dolaze od donatora, međunarodnih tela ili vlada, kako bi bile u mogućnosti da deluju efikasno prema stvarnim potrebama.

Istraživanje 9

Etika humanitarne akcije

- Kako biste odgovorili da ste humanitarni radnici?
- Kojim principom ste se rukovodili prilikom davanja odgovora?

Treći korak: Voditelj uvodi pojam etičke dileme koja je prisutna prilikom sprovođenja humanitarnih akcija, govoreći o tome kako se one nekad kritikuju a time se i njihova opravdanost dovodi u pitanje. Kritizeri često pronalaze etičke dileme sa kojima se humanitarni radnici suočavaju u vršenju svojih zadataka.

Voditelj deli učenike u 4 grupe i svakoj grupi daje primer situacije u kojoj oni treba da identifikuju etičke dileme. Učenici se odlučuju za određenu akciju koju bi preduzeli, kako bi argumentovano mogli da odgovore kritizerima.

Situacije etičkih dilema:

A. Da li mi produžavamo rat?

Humanitarne organizacije priskočile su da pomognu očajnim civilima u ratom razorenoj oblasti. Pošto su one obezbedile spoljnu pomoć za preživljavanje civila, zaraćene grupe su u potpunosti zanemarile potrebe sopstvenih civila. Ta pomoć spolja im je omogućila da sve resurse zemlje upotrebe za vojsku. Zbog toga se rat nikako nije završavao.

B. Da li mi pomažemo politici etničkog razdvajanja?

Civili su pobjegli u zaštićenu zonu koja je ustanovljena kao sklonište za žrtve „etničkog čišćenja“ u njihovoj zemlji. Humanitarni radnici su pomagali u njihovoj evakuaciji iz te zone u izbegličke centre izvan zemlje. Humanitarna akcija je mogla da bude tumačena kao doprinos etničkom čišćenju time što je preselila žrtve iz njihove domovine.

C. Da li humanitarna akcija obezbeđuje izgovor za nedelovanje političara?

Dve zemlje su u ratu, a gubici među civilnim stanovništvom su ogromni. Neki glasovi u drugim zemljama osuđuju nezavidan položaj žrtava, ali ni jedna strana vlada nije voljna da interveniše kako bi naterala dve strane u sukobu da prestanu, ili da izvrši pritisak na njih da poštede civilno stanovništvo. „Šta znači pokušati da se dopremi humanitarna pomoć kad odlično znamo da bi to bila samo „kap u moru“ i da bez stranog političkog pritiska ili vojne intervencije, mi, humanitarne organizacije samo obezbeđujemo svetu mirnu savest“, žali se jedan humanitarni radnik.

D. Da li mi prećutno prihvatamo prisilno raseljavanje civila?

Da bi pojačali kontrolu sela u borbenoj zoni u kom su se nekad krili pobunjenički borci, civili su bili primorani da podignu logor na 30 km od svojih kuća. Agencije za humanitarnu pomoć bile su zamoljene da dopremaju hranu i medicinsku pomoć u logor. Čineći to, međutim, one bi prećutno prihvatile prisilno raseljavanje civila.

Etička dilema se može definisati kao situacija u kojoj se stremljenje ka jednom valjanom cilju sukobljava sa drugim valjanim ciljem, ili čini zlo isto kao i dobro.

NAPOMENA VODITELJU

- *Polaznici mogu da kažu da su neke situacije „bez dobrog rešenja“ (odnosno, ne mogu da se reše povoljno bez obzira na odluku). Istaknite da čak i u takvim situacijama, humanitarni radnici ne mogu da izbegnu pravljenje izbora. Nečinjenje je isto izbor kao i preduzimanje neke akcije.*

Istraživanje 9

Etika humanitarne akcije

Četvrti korak: Izveštavanje predstavnika grupa i diskusija.

Peti korak: Voditelj na osnovu izveštavanja grupa i diskusije koja se vodila izdvaja ključne ideje i izvodi završni komentar.

„Principi MKCK, neutralnost (nezauzimanje strana), nepristrasnost (pružanje pomoći žrtvama prema njihovim potrebama) i nezavisnost (nepotčinjavanje nikakvoj političkoj vlasti), zahtevaju da MKCK pruži otpor pokušajima jedne strane u sukobu da zloupotrebi njegove usluge ili da uskrati usluge suparničkoj strani. Taj otpor treba da bude nenasilan i svestran.(...) Rezultat toga je da delegati MKCK-a moraju biti strpljivi, diskretni i nenasilni (...) I spremni da žive sa dilemama.“

(Nikolas Beri, Rat i Crveni krst)

Za MKCK je strogi **kodeks ponašanja** od presudne važnosti jer on ima mandat da izvršava osetljive zadatke kao što je poseta zarobljenicima, ili da bude neutralni posrednik između dve zaraćene strane.

Neutralnost i nepristrasnost nisu sami sebi cilj već sredstvo da se izvrši humanitarni zadatak da se ugroženim ljudima pruži pomoć i zaštita.

KLJUČNE IDEJE

- Humanitarne organizacije moraju da imaju neki **kodeks ponašanja**.
- Humanitarni radnici moraju da budu **neutralni i nepristrasni** kad pružaju zaštitu i pomoć da bi stekli i zadržali poverenje svih strana u sukobu.
- Humanitarni radnici se susreću sa **etičkim dilemama** u svom poslu. Iako možda nema jasnih, najboljih odgovora ili odluka, važno je shvatiti da je i ne činiti ništa odluka koja ima posledice.

Posećivanje zarobljenika

Šta rade delegati MKCK za vreme poseta zatvorima

- Vode uvodni razgovor sa upravnikom radi upoznavanja sa njegovim gledištem, organizovanja posete i dobijanja uverenja da će MKCK moći da održava privatne razgovore sa zarobljenicima, registruje zarobljenike, viši inspekciju svih delova zatvora i ponavlja posete.
- Obilaze zatvor (posebno ćelije, toalete i tuševe, dvorište za vežbanje, kuhinju, samice i ambulantu).
- Uopšteno razgovaraju sa grupama zarobljenika o manje osetljivim pitanjima: o vodi, hrani, toaletima i tuševima, o dostupnosti medicinske nege, o vežbanju, svežem vazduhu i aktivnostima u dokolici.
- Privatno razgovaraju sa zarobljenicima o osetljivim i ličnim pitanjima kao što su tretman tokom ispitivanja; ponašanje stražara; eventualno sakriveni zarobljenici; eventualno zlostavljanje drugih zarobljenika;

kontakti s porodicom; medicinski ili lični problemi.

- Završni razgovor sa upravnikom; delegat MKCK ga upoznaje sa svojim nalazima i predlaže mere za poboljšanje stanja.

Najčešće preporuke upravi:

- ponoviti uputstvo stražarima da se prema zarobljenicima ponašaju s poštovanjem;
  - produžiti vreme za vežbanje na najmanje jedan sat dnevno;
  - davati zarobljenicima povrće ili voće najmanje jednom dnevno;
  - povećati zalihe čiste vode;
  - poboljšati pristup medicinskoj nezi.
- Kad je potrebno MKCK obezbeđuje posebnu pomoć kao što je: popravka vodoinstalacija i sanitarija; razmena poruka Crvenog krsta; osnovna medicinska i higijenska sredstva; predmeti za dokolicu, pomoć za rehabilitaciju otpuštenih, kada je ona potrebna.

Etika humanitarne akcije

Prilog

Kako posete zatvoru MKCK pomažu zarobljeniku

- Registracija i praćenje sudbine zarobljenika mera su zaštite protiv „nestanka“ ili nasumičnog pogubljenja.
- Privatni razgovori sa delegatima o mučenju ili boravku u samici mogu da pomognu da zarobljenik to psihički lakše podnese.
- Zarobljenici mogu da šalju poruku Crvenog krsta porodicama, da ih obaveste gde se nalaze, i eventualno prime odgovor.
- Povremeno mogu da primaju porodične posete.
- Delegati će o informacijama koje su dobili od zarobljenika o tretmanu i o najbitnijim uslovima razgovarati sa upravnikom zatvora, zamoliće da se uslovi poboljšaju ili će ponuditi direktnu pomoć kao što je obezbeđivanje sredstava za čišćenje ili popravku sanitarnih uređaja.

Etika humanitarne akcije

Prilog

Svetlost u tami

Prvi put su došli da nas posete ljudi spolja. Ja sam samo bio čuo da u Ženevi postoji nekakva organizacija koja pomaže siromašnim, potlačanim ljudima, i to je sve. Nisam znao da oni mogu da uđu u zatvor.

Pregledali su sve, ne samo ono što je zatvorska uprava želela da gledaju. Očigledno je da su želeli kompletnu sliku. Time su zadobili naše poverenje.

Bili su efikasni i diskretni. Stekli su poverenje obeju strana - uprava im je dozvolila pristup mestima na koje drugi nisu išli, a zarobljenici su ih videli kao, kako se to kaže, „svetlost u tami“. Tokom svih šest meseci koliko smo proveli u

zatvoru, primali smo posete Crvenog krsta. Nikad nas nisu izneverili. Dolazili su dvaput nedeljno, nekad i češće.

Zapicali su naša imena i napravili spiskove. U zatvor su stalno pristizali novi i mi smo se uvek trudili da i njihova imena dođu na spisak što pre, jer upravo nas je taj spisak štatio.

Danas sam živ samo zahvaljujući tome što sam uspeo da predstavniku Crvenog krsta kažem svoje ime.

„Možeš li to da mi objasniš? Ovo je za tebe, a ovo za tvoju rodbinu.“

Nikad neću zaboraviti taj trenutak. Delegat je ulivao poverenje i oslobodio me da govorim.

Postavio mi je mnogo pitanja o meni, o mojoj situaciji, o mojoj porodici. Nije zauzimao nikakav stav, samo je slušao.

Bili smo u zatvoru i bilo nam je teško. Želeli smo da Crveni krst ispriča svetskim medijima sve kako jeste. Na tome bismo im bili zaista zahvalni.

Ali kad razmislite... kad bi to uradili, kad bi otkrili šta su sve videli, možda bi im uprava zabranila da dolaze u zatvor. Da se to desilo, mi bismo bili na gubitku.

Principi rada u humanitarnoj akciji

*Za svaku situaciju: Koji odgovor biste dali da ste humanitarni radnik?
Objasnite princip iza svakog odgovora.*

1. Oblast je bila pogođena glađu zbog suše i dugotrajnog ratovanja. Jedna humanitarna agencija je izradila veterinarski projekat za taj nomadski narod čiji je opstanak zavisio od njihove stoke. Pripadnici jednog ili drugog klana bi često govorili humanitarnim radnicima: „Ne smete ići u onaj drugi klan, jer su oni naši neprijatelji. Kako možete da pomažete nama ako pomažete njima?“
2. Teško ranjeni borac pobunjeničke vojske prebačen je u bolnicu na lečenje. U bolnicu stižu dva vladina vojnika koji su lakše ranjeni. Dok medicinsko osoblje pruža pomoć pobunjeniku, vojnici im se suprotstave rečima: „Sigurno ste na njegovoj strani kad pomažete njemu, a nas terate da čekamo. Zar vi ne treba da budete neutralni?“

3. Tokom oružanog sukoba jedna lokalna humanitarna organizacija traži fondove kako bi pomogla hiljadama ljudi raseljenih u severne delove ratnim razaranjima pogođene zemlje. Predstavnik poznate međunarodne poslovne firme nudi ovoj organizaciji novac za pomoć ljudima koji žive na jugu zemlje, u gradu u kome firma ima fabriku, kako bi se ublažila napetost koja sprečava mnoge od njegovih radnika da dolaze na posao. Humanitarna organizacija odbija ovu ponudu.

Koji argument biste upotreбили za odbijanje ponude?

Etika humanitarne akcije

Prilog

SITUACIJE ETIČKIH DILEMA:

A. Da li mi produžavamo rat?

Humanitarne organizacije priskočile su da pomognu očajnim civilima u ratom razorenoj oblasti. Pošto su one obezbedile spoljnu pomoć za preživljavanje civila, zaraćene grupe su u potpunosti zanemarile potrebe sopstvenih civila. Ta pomoć spolja im je omogućila da sve resurse zemlje upotrebe za vojsku. Zbog toga se rat nikako nije završavao.

B. Da li mi pomožemo politici etničkog razdvajanja?

Civili su pobjegli u zaštićenu zonu koja je ustanovljena kao sklonište za žrtve „etničkog čišćenja“ u njihovoj zemlji. Humanitarni radnici su pomagali u njihovoj evakuaciji iz te zone u izbegličke centre izvan zemlje. Humanitarna akcija je mogla da bude tumačena kao doprinos etničkom čišćenju time što je preselila žrtve iz njihove domovine.

C. Da li humanitarna akcija obezbeđuje izgovor za nedelovanje političara?

Dve zemlje su u ratu, a gubici među civilnim stanovništvom su ogromni. Neki glasovi u drugim zemljama osuđuju nezavidan položaj žrtava, ali ni jedna strana vlada nije voljna da interveniše kako bi naterala dve strane u sukobu da prestanu, ili da izvrši pritisak na njih da poštede civilno stanovništvo. „Šta znači pokušati da se dopremi humanitarna pomoć kad odlično znamo da bi to bila samo „kap u moru“ i da bez stranog političkog pritiska ili vojne intervencije, mi, humanitarne organizacije samo obezbeđujemo svetu mirnu savest“, žali se jedan humanitarni radnik.

D. Da li mi prećutno prihvatamo prisilno raseljavanje civila?

Da bi pojačali kontrolu sela u borbenoj zoni u kom su se nekad krili pobunjenički borci, civili su bili primorani da podignu logor na 30 km od svojih kuća. Agencije za humanitarnu pomoć bile su zamoljene da dopremaju hranu i medicinsku pomoć u logor. Čineći to, međutim, one bi prećutno prihvatile prisilno raseljavanje civila.

Dodatne aktivnosti

Neutralnost i nepristrasnost oko vas

Potreba za neutralnošću i nepristrasnošću pojavljuje se u međuljudskim odnosima. Ako nastavnik da zanimljive zadatke samo dečacima ili hvali samo devojčice, učenici se žale da je nastavnik pristrasan prema jednim ili drugima. Sportski sudija mora biti neutralan. Ako on donese mnogo odluka u korist jednog tima, navijači misle da se stavlja na njihovu stranu. Sudija mora da odustane od suđenja na slučaju ako se veruje da neće biti nepri-

strasan jer je u nekakvoj vezi sa umešanima u slučaj, zbog čega će se prema njima drugačije ponašati.

Napišite priču o tome kad je vas pogodio nečiji nedostatak nepristrasnosti ili neutralnosti.

Ili nađite neku priču iz istorije, religije ili književnosti u kojoj su neutralnost (ili nedostatak neutralnosti) bile od značaja.

Ili napišite sastav koji istražuje zašto se ljutimo kad sumnjamo da neko iz vlasti nije nepristrasan u ponašanju prema ljudima.